

ЗМІНА ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ УПОДОБАНЬ НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СВІТЛІ РЕЗУЛЬТАТІВ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Стаття присвячена питанням територіальної організації виборчого процесу на рівні обласного регіону, проводиться співставлення кількості виборчих округів та кількості виборців в них; характеризує особливості електоральних уподобань населення на виборах до обласної ради в 2006 році та позачергових виборах в 2009 році. Проаналізовано відміни територіальної прихильності населення в розрізі адміністративних районів. Спрогнозовано риси регіональної територіальної прихильності населення.

Ключові слова: вибори, електоральна прихильність, виборчі округи, виборчі дільниці, територіальна організація виборчого процесу, місцеві вибори.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Електоральна культура формується сьогодні як на загальноукраїнському, так і на регіональному рівні. Такий елемент суспільного розвитку є ознакою формування повноцінної зрілості політичної культури населення. В різних регіонах України вона сьогодні перебуває на різних рівнях становлення. Дуже цікавою є характеристика електоральних уподобань населення на низовому рівні навіть в таких відносно політично однорідних областях як Тернопільська. Під впливом різноманітних факторів ця територія, незважаючи на відносну компактність характеризується значними відмінностями електоральних уподобань населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасна суспільно-географічна, політологічна література приділяє далеко не другорядну роль окресленій проблематиці. Останнім часом в даній царині активно працюють такі вітчизняні географи, як М. Багров, М. Дністрянський, О. Топчієв, О. Шаблій; більш чисельним виглядає перелік вчених, що займаються даною проблематикою з політологічної точки зору – Т. Батенко, В. Дергачов, К. Кидань, В. Кремінь, В. Мадісон, М. Томенко, В. Шахов, Ю. Шведа та ін. Суспільно-географічні праці присвячені переважно проблематиці геопросторових аспектів виборчого процесу, аналізу чинників, що визначили електоральну прихильність та виборчу активність населення певних територій.

Формулювання цілей статті. Мета, яка ставилась при написанні даної роботи – визначити, як змінювались електоральні уподобання місцевого населення впродовж місцевих виборчих каденцій 2006 та 2009 років.

При написанні нами ставились наступні завдання:

- визначити особливості територіальної організації виборчого процесу в Тернопільській області;
- проаналізувати територіальні риси виборчого процесу в області в світлі місцевих виборів 2006 та 2009 років за схожістю їх організаційних рис (пропорційна система виборів, 3 %-х відсотковий прохідний виборчий бар'єр);
- визначити типові риси регіональної електоральної прихильності населення Тернопільської області в світлі місцевих виборів 2006 та дострокових місцевих виборів 2009 років;
- спрогнозувати виборчу прихильність населення Тернопільської області на найближчі виборчі каденції в місцевих виборах

Виклад основного матеріалу. Традиційно в сучасній науковій літературі прихильність до певних політичних сил оцінюється за результатами всеукраїнських виборів – вибори депутатів Верховної ради чи вибори Президента. Але на регіональному рівні можна прослідкувати певні відміни в політичних уподобаннях при проведенні місцевих виборів до обласних рад. Навіть в традиційно однорідних за політичними уподобаннями областях (в нашому випадку – Тернопільська область) можна прослідкувати територіальні відміни. Саме через такі волевиявлення місцевого населення найкраще аналізується діяльність органів місцевого самоврядування та результативність їх діяльності.

Територіальну основу виборчого процесу в Тернопільській області складають п'ять виборчих округів (в загальноукраїнській нумерації – від 164 до 168 виборчого округів.).

Як видно з табл. 1 та рис. 1 основна частка виборчих дільниць в Тернопільській області зосереджено в 166 та 167 виборчих округах з центрами в м. Тернопіль та Бучач (загалом на ці два округи припадає понад 48% виборчих дільниць області). Водночас в обласному центрі, що відноситься до 164 виборчого округу функціонує найменша кількість виборчих дільниць.

Якщо ж співставляти розподіл виборчих дільниць та кількості виборців в них, то з рис. 2 видно, що розподіл учасників електорального процесу є практично рівний, пропорційний, незважаючи на

кількість виборчих дільниць.

Таблиця 1

Територіальна організація виборчого процесу в Тернопільській області*

Номер округу	Кількість виборчих дільниць	Центр округу	Території, що відносяться до округу	Кількість населення, що має виборчі права, тис. осіб
164	87	м. Тернопіль	м. Тернопіль	175,5
165	294	м. Кременець	Збараський, Зборівський (з населеними пунктами Залозецької селищної, Бзовицької, Білоголівської, Вовчківської, Гає-Розтоцької, Гає-За-Рудівської, Гарбузівської, Городищенської, Гукалівської, Загір'янської, Кобзарівської, Малашовецької, Мильнівської, Мшанецької, Нестерівської, Олівської, Панасівської, Перепельницької, Ратищівської, Ренівської, Серетецької, Тростянецької, Чистопадівської сільських рад), Кременецький, Лановецький, Шумський райони	168,0
166	293	м. Бучач	Бережанський, Бучацький, Зборівський (за винятком населених пунктів, включених до виборчого округу № 165), Козівський, Монастириський, Підгаєцький райони	178,9
167	261	м. Тернопіль	Гусятинський, Підволочиський, Теремовлянський, Тернопільський райони	187,1
168	208	м. Чортків	Борщівський, Заліщицький, Чортківський райони	160,8
Всього	1143			870,3

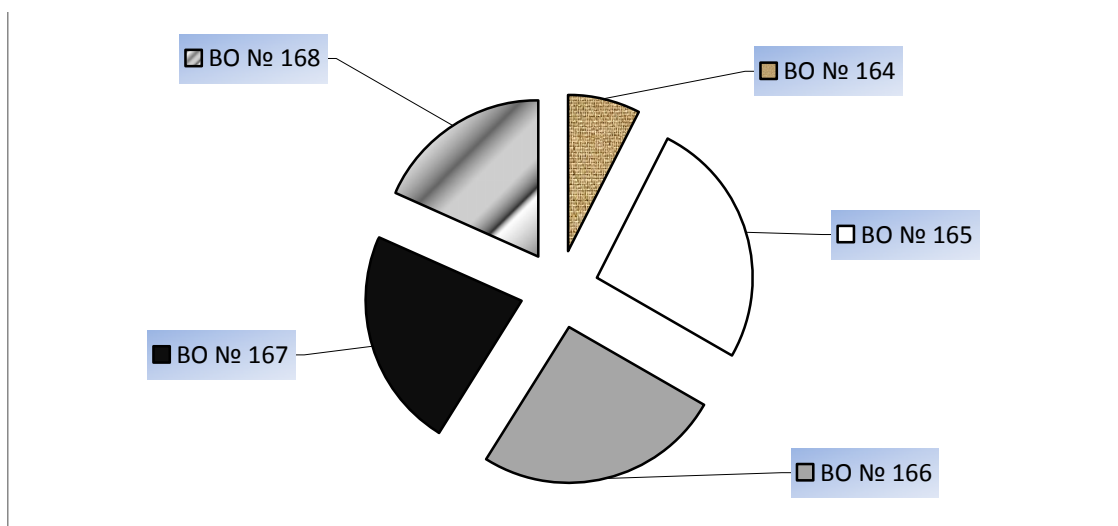
* складено за www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC2V?kodvib=400&kodreg=61

Рис. 1. Розподіл кількості виборчих дільниць в Тернопільській області

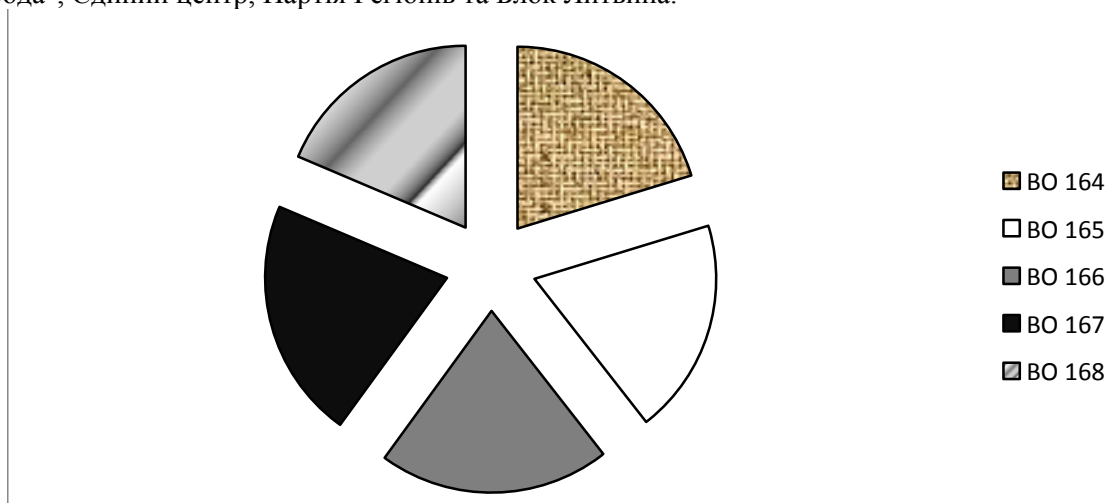
Ми обрали для аналізу вибори до місцевих рад, зокрема обласної, у 2006 та 2009 роках з позиції організаційної їх схожості – вибори відбувались за пропорційною системою і для того щоб отримати свою квоту в обласній раді партіям та блокам необхідно було подолати 3%-х бар'єр.

У виборчому процесі 2006 року брали участь 36 партій та блоків, але лише чотири з них зуміли подолати 3%-ий виборчий бар'єр. В цьому виборчому процесі беззаперечну перевагу в усіх адміністративних районах області отримали націонал-патріотичні сили, які, щоправда, вже традиційно виступили не єдиним фронтом – згаданий бар'єр подолали БЮТ (39,49% голосів виборців), НСНУ – 31,27% та Блок Костенка-Плюща – 8,65%; загалом, з врахуванням тих політичних сил, що не пройшли до обласної ради цей політичний спектр підтримало понад 89% електорату. З політичних сил іншого ідеологічного спрямування необхідну кількість голосів набрала лише лівоцентриська СПУ – 3,3% голосів за рахунок підтримки населення м. Тернополя та мешканців Чортківського району. Загалом ті вибори відзначились одноманітністю політичних уподобань населення області.

Останні позачергові вибори до Тернопільської обласної ради відбулися 15 березня 2009 року. Вони були другими в області, котрі відбувались на пропорційній основі; для того, щоб пройти до обласної ради партіям та блокам необхідно було набрати не менше 3% голосів виборців.

Після підрахунку даних з усіх дільниць, територіальна виборча комісія оголосила офіційні

результати виборів, за якими отримати підтримку більше 3% голосів виборців змогли шість партій та блоків. У порівнянні із попередніми виборами, до складу обласної ради потрапили наступні політсили, що не мали представництва у попередньому скликанні: Всеукраїнське об'єднання "Свобода", Єдиний центр, Партія Регіонів та Блок Литвина.

Рис. 2. Розподіл кількості виборців в виборчих округах Тернопільської області

В той же час, не змогла отримати достатньо голосів, і, відповідно, не потрапила до нового складу облради Соціалістична партія. Також не вдалося подолати 3% бар'єр і КУНу, представники якого на попередніх виборах пройшли за списками блоку "Наша Україна". Дві найбільші партії попереднього скликання – Блок Юлії Тимошенко і Наша Україна отримали значно менше представництво. Також незначно скоротилась чисельність депутатів від Української народної партії.

Таблиця 2

Результати виборів до Тернопільської обласної ради 15 березня 2009 року

	Назва району	Загальна кількість виборців	Кількість виборців, що прийняли участь в голосуванні	Кількість недійсних бюлетенів	Кількість голосів, поданих проти всіх	Результати голосування за партії та блоки, що пройшли до обласної ради						
						«Єдиний центр»	БЮТ	Блок Литвина	«Свобода»	Партія Регіонів	Наша Україна	Блок УНП
1.	Бережанський	32863	16272	279	1040	1786	885	451	5804	1136	1878	1203
2.	Борщівський	146345	30030	607	1660	5198	2438	444	10175	4594	1072	1599
3.	Бучацький	47503	31850	0	2231	2761	2335	1917	9822	2181	1479	4958
4.	Гусятинський	47890	31284	649	2334	2927	2808	1708	10733	1322	4375	2525
5.	Заліщицький	39373	23806	0	0	6211	2044	554	7039	2408	1702	830
6.	Збаразький	46049	24674	173	1562	2236	2019	1117	7733	4079	1280	2062
7.	Зборівський	35735	24409	446	1599	4095	2122	930	9126	1651	903	2446
8.	Козівський	30759	19314	354	1239	3193	1277	588	7096	2371	627	1289
9.	Кременецький	54410	22173	533	1425	3166	2222	1102	5153	4142	823	1275
10.	Ланівецький	24327	13148	320	865	2367	1447	644	2736	2295	432	838
11.	Монастирський	25493	15914	305	0	3392	1687	0	4694	0	0	798
12.	Підволочиський	33576	20576	7862	1056	7862	1056	347	5820	1266	522	951
13.	Підгасцький	16393	10422	227	648	1357	698	501	3008	1410	1191	679
14.	Теребовлянський	53457	32748	639	1422	5620	1938	539	10993	3189	2405	2877
15.	Тернопільський	50479	28194	540	2208	1678	1894	1009	11536	1924	1319	4762
16.	Чортківський	61236	28678	478	1663	3185	3363	788	11005	2122	1745	2849
17.	Шумський	26199	16008	315	804	2312	1632	744	2249	3860	777	927
18.	м. Тернопіль	174202	55379	1053	5627	3786	4187	1680	27949	2086	1492	2509
	Всього	946289	444879	14780	27383	63132	36052	15063	152651	42018	24022	35377

В територіальному розрізі праві націонал-патріотичні партії, представлені ВО "Свобода", здобули перемогу (перше місце) в 15 адміністративних районах області (виключенням був Шумський район) і обласному центрі, а в Підволочиському районі праві націонал-патріоти здобули друге місце.

Максимальну підтримку ця політична сила отримала в обласному центрі – 52%. Найменше "Свободу" підтримали в північних районах області.

Націонал-патріотичні сили право-центриського спрямування суттєво втратили електоральні позиції в порівнянні з виборами 2006 року. В жодному з адміністративних районів області вони не отримали безумовного лідерства, хоча партії та блоки цього ідеологічного спрямування (БЮТ, Українська народна партія, НУНС) зайняли друге місце у Бережанському, Тернопільському, Гусятинському, Буцацькому районах та м. Тернополі.

Різкою відмінною у порівнянні з попередніми виборчими процесами є ріст популярності ліберальних партій (Партія регіонів та "Єдиний центр") та їхніх ідей. Так, в дев'яти адміністративних районах області (Кременецькому, Збаразькому, Зборівському, Козівському, Терехівському, Монастирському, Чортківському, Заліщицькому, Борщівському) вони здобули друге місце, а в Шумському та Підволочиському районах вони навіть отримали перемогу. Такі результати можна оцінити двояко – з однієї сторони партії цього спрямування на той час відносились до так званої "партії влади" і є ймовірність використання традиційного в Україні впливу "адмінресурсу", а з іншої сторони таке голосування може бути реакцією на психологічну зневіру місцевого населення до націонал-патріотичних сил, які не в повній мірі виправдали сподівання електорату. Ще одним підтвердженням цієї думки є загалом низька виборча активність (всього 52% населення взяло участь у виборах), що в принципі не властиво для Тернопільської області.

Висновки. Підводячи підсумки варто відзначити, що загалом територіальна організація виборчого процесу в Тернопільській області близька до оптимальної – кількість виборців між виборчими округами розподілена досить рівномірно, але кількість виборчих дільниць є не всюди відповідною, що може стати незначною перешкодою у можливості волевиявлення місцевого населення. Також варто відмітити зниження загальної політичної активності населення і ріст кількості абсентеїстів.

Виборчі каденції 2006 та 2009 років відзначались тенденцією до послаблення позицій націонал-патріотичних сил із зміцненням загалом нетрадиційних для регіону ліберальних партій та відновленням авторитету й політичного впливу крайньоправих націонал-патріотичних сил. Окреслені тенденції дозволяють прогнозувати в майбутньому послаблення впливу націонал-патріотичних сил з утворенням незайнятої політичної ніші.

Література:

1. *Багров М.В.* Регіональна геополітика (на прикладі Криму). Автореф. ... докт. геог. наук. – К., 2001. – 25 с.
2. *Бусленко В.В.* Становлення і трансформація політичних інституцій західного регіону України в 90-х роках ХХ ст. Автореф. ... канд. політ. наук. – Чернівці, 2002. – 18 с.
3. *Дністрянський М.С.* Україна в політико-географічному вимірі / *М.С.Дністрянський*. – Львів, 2000. – С. 278-295.
4. *Ковальчук А.С.* Географія релігії в Україні / *А.С.Ковальчук*. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 308с.
5. *Кузишин А.В.* Соціально-політичні передумови характеристики виборчого процесу в областях Подільського регіону / *А.В.Кузишин* // Наукові записки. Серія: Географія. Спецвипуск. – Тернопіль, 2005. – №2. – С. 42-44.
6. *Мадіссон В.В.* Сучасна українська геополітика / *В.В. Мадіссон, В.А.Шахов*. – К.: Либідь, 2003. – 178с.
7. *Миронюк В.М.* Електоральна географія регіону (на матеріалах галицьких областей). Автореф. ... канд. геог. наук. – Львів, 2002. – 20 с.
8. *Миронюк В.М.* Поведінка електорату Тернопільської області / *В.М.Миронюк* // Вісник Львів. у-ту. Серія географія, 1998. – вип.. 23. – С. 87 – 89.
9. *Черкашин К.В.* Електоральна поведінка населення незалежної України в регіональному зрізі. Автореф. ... канд. політ. наук. – Сімферополь, 2005. – 18 с.
10. www.unp.ua/ua/bodywork/10951/200/208.htm
11. www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC2V?kodvib=400&kodreg=61

Резюме:

Андрей Кузишин. ИЗМЕНЕНИЕ ЭЛЕКТОРАЛЬНЫХ ПРЕДПОЧТЕНИЙ НАСЕЛЕНИЯ ТЕРНОПОЛЬСКОЙ ОБЛАСТИ В СВЕТЕ РЕЗУЛЬТАТОВ МЕСТНЫХ ВЫБОРОВ

Статья посвящена вопросам территориальной организации избирательного процесса на уровне областного региона, проводится сопоставление количества избирательных округов и количества избирателей в них; характеризует особенности электоральных предпочтений населения на выборах в областной совет в 2006 году и внеочередных выборах в 2009 году. Проанализированы отмены территориальной привязанности населения в разрезе административных районов. Спрогнозировано черты региональной территориальной привязанности населения.

Ключевые слова: выборы, электоральная благосклонность, избирательные округа, избирательные участки, территориальная организация избирательного процесса, местные выборы.

Summary:

Andriy Kuzyshyn. CHANGE ELECTORATE POPULATION OF TERNOPIL REGION IN LIGHT RESULTS OF LOCAL ELECTIONS.

Article is devoted to the territorial organization of the electoral process at the regional level in the region, the comparison of the number of constituencies and the number of voters in them characterizing features of the population electorate in elections to the regional council in 2006 and early elections in 2009. Analyzed differences in territorial loyalty of the population of administrative districts. Predicted features of the regional territorial loyalty of the population.

Key words: elections, electoral commitment constituencies, polling stations, the territorial organization of the electoral process, the local elections.

Надійшла 18.10.2010р.

УДК: 911.3:32 (477.85)

Іван КОСТАЩУК, Віктор ТОРУШАНКО

ДИНАМІКА ЕЛЕКТОРАТИВНОЇ ДУМКИ НАСЕЛЕННЯ РЕГІОНУ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (НА МАТЕРІАЛАХ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ 2004 ТА 2010 рр.)

У даній статті проаналізовано зміну електоральної поведінки населення регіону Чернівецької області. Встановлено вплив глобальних, регіональних та локальних суспільно-географічних чинників на даний процес. Виявлено основні риси електоральності населення різних національних груп населення та конфесійної приналежності.

Ключові слова: електоральна поведінка, вибори Президента України, Чернівецька область, суспільно-географічні чинники.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В останні роки все чіткіше простежується тенденція до політизації та деталізації соціальної географії. В ході розгляду будь-якої соціально-географічної теми стає ключовим аналіз політичної складової питання, тобто політичної діяльності, яка проходить на конкретній локалізованій території. В час, коли політичні пріоритети як ніщо інше впливають на перспективи формування громадського суспільства та державних утворень, важко проігнорувати будь-які електоральні перетворення з точністю до конкретних населених пунктів.

Цікаво, що політичні процеси на території України відслідковуються здебільшого політологами і соціологами, в результаті чого не до кінця дослідженою залишається територіальна складова. А, якщо зважити на доцільність диференціації статистичних показників та їх прив'язку до виборчих округів, то електоральна географія – дисципліна, яка підходить до даного завдання одночасно як метод і засіб дослідження.

Дослідження та вивчення електоральної активності Чернівецької області на ряду з іншими регіонами України має високу практичну та теоретичну цінність, що пояснюється складним історико-географічним процесом формування регіону та його реальному впливу на політичну ситуацію в країні загалом. Тому тема даного дослідження є досить актуальною та перспективною для подальших наукових пошуків.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження було передбачено прослідкувати тенденції до деформації геополітичного простору Чернівецької області та пояснити причини і напрямки цієї деформації. Для досягнення цієї мети необхідно було вирішити наступні завдання:

- проаналізувати зміни електоративної свідомості населення;
- прослідкувати динаміку виборчих пріоритетів населення регіону за період між виборами Президента України із 2004 по 2010 роки;
- з'ясувати чинники, які диктували сценарій останньої виборчої кампанії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями електоральної думки населення займалося вже багато вчених в галузі суспільної географії. Нами опрацьовано результати досліджень М.В. Багрова [1], О.І. Шаблія [11], О.Г. Топчієва [9], М.С. Дністрянського [6,7], Б.П. Яценка [12], В.І. Стафійчука [12], Ю.С. Брайчевського [12], С.В. Трохимчука [10], О.В. Федунь [10], А.В. Кузишина [8], А.П. Голода [2,3,4] та інших. Проте їхні дослідження були присвячені іншим регіонам нашої держави, або носили теоретико-методологічний характер. Дослідженнями електоральної поведінки населення Чернівецької області на прикладі попередніх виборів займалися В.П. Круль, Я.І. Жупанський та інші вчені.

Виклад основного матеріалу. Базовою формою політичної поведінки населення є електоральна поведінка, яка включає два компоненти – електоральну активність та електоральні